

Nr 21

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.

Genom en den 28 februari 1958 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 80, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) Lag

om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, vilka påträffas hos den som uppträder berusad på sätt i 11 kap. 10 § strafflagen sägs, skola vara förverkade, om ej särskilda skäl äro däremot.

Samma lag vare, om sådana drycker eller berusningsmedel påträffas hos den som brutit mot 4 § lagen om straff för vissa trafikbrott eller 13 kap. 6 § luftfartslagen eller hos någon som medföljt vid tillfället, såframt berusningsmedlen må antagas hava varit avsedda även för den som begått gärningen.

Medför någon i strid mot gällande bestämmelser rusdrycker vid offentlig tillställning, skola de ock vara förverkade som i första stycket sägs.

2 §.

Angående beslag av egendom som avses i 1 § skall vad i allmänhet är stadgat om beslag i brottmål äga motsvarande tillämpning, med följande avvikelser:

1. Vad i 27 kap. 7 § rättegångsbalken är stadgat om att åtal skall väckas inom viss tid skall ej gälla i annat fall än då rätten utsatt sådan tid.

2. Väckes ej åtal, prövar åklagaren, huruvida egendomen skall vara förverkad enligt vad i 1 § sägs. Förordnande därom meddelas skriftligen. Där ej påföljden förelagts och godkänts i samband med strafföreläggande, äge

den, från vilken beslaget skett, hos åklagaren anmäla missnöje med förordnandet inom en månad från det han erhöll del därav. Anmäles missnöje, har åklagaren att, om ej beslaget finnes böra hävas, väcka talan om egendomens förverkande. Sker det ej inom en månad från det anmälan gjorts, skall beslaget gå åter.

3 §.

Med rusdrycker som förklarats förverkade enligt denna lag skall förfaras på sätt i 90 § 2 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen föreskrives. Annan förverkad egendom skall på lämpligt sätt föryttras eller, om myckenheten är ringa, bevisligen förstöras.

Belopp, som erhållits vid försäljning av förverkad vara, tillfaller kronan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1959, då lagen den 13 juni 1941 (nr 402) om förverkande i vissa fall av spritdrycker och vin m. m. skall upphöra att gälla.

2) Lag

angående tillägg till lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård

Härigenom förordnas, att i lagen den 27 juli 1954 om nykterhetsvård¹ skall, efter rubriken »Särskilda föreskrifter och ansvarsbestämmelser», såsom 63 § införas en ny paragraf av nedan angiven lydelse.

63 §.

Påträffas alkoholhaltiga drycker hos den som är underkastad föreskrift enligt denna lag om avhållsamhet från bruk av sådana drycker, må dessa av polisman omhändertagas. Alkoholhaltiga drycker som påträffas hos eller ankomma till den som är intagen på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare må omhändertagas av föreståndaren för anstalten.

Med rusdrycker som omhändertagits enligt första stycket skall förfaras på sätt i 90 § 2 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen föreskrives. Annan omhändertagen egendom skall på lämpligt sätt föryttras eller, om myckenheten är ringa, bevisligen förstöras. Belopp, som erhållits vid försäljning av omhändertagen vara, tillfaller kronan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1959.

¹ Förutvarande 63 § i lagen upphävd genom SFS 1956: 225.

Polisdomaren vid Stockholms rådhusrätt Gösta Berglund har i skrivelse den 8 februari 1957 hemställt om ändring av den i 2 § lagen den 13 juni 1941 om förverkande i vissa fall av spritdrycker och vin m. m. bestämda tid, inom vilken åtal skall väckas, sedan beslag enligt lagen verkställts.

Över skrivelsen har efter remiss yttranden avgivits av justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, Svea hovrätt, socialstyrelsen, kontrollstyrelsen, Stockholms rådhusrätt, rådhusrätterna i Göteborg och Malmö, föreningen Sveriges stadsdomare samt Svenska nykterhetsvårdsförbundet. Riksåklagarämbetet har vid sitt yttrande fogat yttranden av statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Gällande bestämmelser

Enligt 1 § *lagen den 13 juni 1941 (nr 402) om förverkande i vissa fall av spritdrycker och vin m. m.* — förverkandelagen — skall, om dylika drycker eller rusgivande ersättningsmedel därför påträffas hos person, som av polisman beträdes med fylleri, egendomen av polismannen tagas i beslag. Motsvarande skall äga tillämpning, om någon med skäl misstänkes för rattfylleri eller annat brott som avses i 4 § lagen den 28 september 1951 om straff för vissa trafikbrott, såvitt angår drycker och ersättningsmedel vilka av föraren medförts å färden för egen räkning eller, ehuru de medförts av annan, kan antagas ha varit avsedda jämväl för föraren. Äger beslagaren själv anställa åtal, skall han enligt 2 § första stycket, om han finner beslaget böra bestå, så snart ske kan väcka talan angående ansvar för brottet. Om han icke själv äger anställa åtal, skall han ofördröjligen underrätta vederbörande åklagare om beslaget, och därvid har denne att pröva huruvida beslaget skall bestå samt, om beslaget icke häves, väcka talan. Anställes ej åtal inom en månad från det beslaget ägde rum, skall enligt andra stycket beslaget hävas, om ej rätten utsatt annan tid. I 3 § förverkandelagen föreskrives, att egendom som sålunda tagits i beslag skall, därest den åtalade finnes ha begått brottet, dömas förverkad, såvida ej särskilda omständigheter föranleder till annat. Med drycker och ersättningsmedel som dömes förverkade skall förfaras på sätt föreskrives i 90 § 2 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen. Belopp som erhålles vid föryttring av förverkad vara skall tillfalla kronan. — Enligt de åberopade föreskrifterna i nyssnämnda förordning skall förbrutna rusdrycker, därest de är i försäljningsdugligt skick, hembjudas och försäljas till detalj- eller partihandelsbolaget för rusdrycker. Om värdet är så ringa, att det icke kan anses motsvara försäljningskostnaderna, skall varan bevisligen förstöras.

Reformförslag

För polisdomaren Berglunds framställning och de däröver avgivna remissyttrandena ävensom för en av Föreningen Sveriges landsfiskaler i skrivelse den 22 oktober 1957 gjord framställning om ändring av den i förverkandelagen stadgade åtalsfristen redogöres å s. 6—11 i propositionen.

Departementschefen

Vid remiss till lagrådet anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Lindell*, efter att ha redogjort för den i förverkandelagen stadgade åtalsfristen å en månad, bl. a. följande:

»I den av polisdomaren i Stockholm gjorda framställning, vars innehåll i det föregående refererats, har gjorts gällande att nyssnämnda tidsfrist är för kort. Det har i praktiken ofta visat sig omöjligt för åklagarna att hinna väcka åtal före fristens utgång. En förklaring härtill är, såsom också antytts i framställningen, att en avsevärd del av fylleriförseelserna begås av personer, som är intagna på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare, och i dessa fall ankommer det — enligt 57 § lagen om nykterhetsvård — på statsåklagaren att efter anstaltsstyrelsens hörande besluta om åtal, en procedur som endast sällan medhinnes inom loppet av en månad. Även i ett annat sammanhang, åberopat av föreningen Sveriges landsfiskaler, uppges tiden vara alltför knapp. Föreningen syftar på det förhållandet att fylleriförseelserna vanligen avgöres genom strafföreläggande. I dessa fall är det nödvändigt att föreläggandet icke blott utfärdas utan även godkännes inom en månad från det beslaget ägde rum.

Nu nämnda omständigheter har medfört att åklagarna i betydande utsträckning nödgats utnyttja den i lagen givna möjligheten att hos rätten begära förlängning av en månadsfristen. Belysande är att enbart i Stockholm antalet framställningar om sådan förlängning under år 1957 enligt vad jag inhämtat utgjorde 1 879. Domstolarna kan i allmänhet icke underlåta att villfara en begäran om utsättande av ny tid.

Under hänvisning till bl. a. nu angivna förhållanden har i polisdomarens framställning föreslagits sådan ändring i förverkandelagen att åtalstiden förlänges till sex månader. Även föreningen Sveriges landsfiskaler har uttryckt önskvärldheten av en lagändring i förevarande hänseende men synes närmast luta åt en lösning som innebär att tidsfristen helt upphäves. Behovet av ändrad lagstiftning har genomgående vitsordats vid remissbehandlingen, ehuru delade meningar yppats om sättet för lagändringens genomförande.

Det bör understrykas att rättsskipningen då det gäller fylleri och andra enklare förseelser icke bör tillåtas att draga ut på tiden utan bör utövas så snabbt som möjligt. Även med beaktande härav har jag av vad i ärendet förekommit bibragts uppfattningen att den i lagen föreskrivna åtalsfristen är i knappaste laget. Vid behandlingen av förevarande ärende har emellertid vissa andra spörsmål avseende här ifrågavarande lagstiftning aktualiserats. Innan jag går ytterligare in på frågan hur spörsmålet om åtalstiden bör regleras synes det lämpligt att beröra övriga reformkrav som i sammanhanget gör sig gällande.

Bland de olika slag av drycker, som enligt lagen skall kunna tagas i beslag, ingår ej maltdrycker. Vid lagens tillkomst ifrågasattes att göra lagen tillämplig på dessa drycker men en sådan utvidgning ansågs ej påkallad. Sa-

ken torde emellertid numera befinna sig i ett annat läge, sedan starkölet blivit fritt att försäljas för normal konsumtion. Starkölet hänföres enligt rusdrycksförsäljningsförordningen, jämte spritdrycker och vin, till kategorien rusdrycker. Enligt min mening bör alla slag av rusdrycker, således även starkölet, omfattas av lagen. Det synes också rimligt att om öl av klass II påträffas hos en fyllerist sådan dryck skall kunna tagas i beslag. Utanför lagen bör däremot, såsom hittills, falla maldrycker av klass I, d. v. s. lättöl.

Lagen bör enligt min mening ha avseende jämväl å andra berusningsmedel än rusdrycker och öl. Missbruk av olika slag av alkoholhaltiga eller icke alkoholhaltiga ersättningsmedel för rusdrycker förekommer i viss utsträckning. En person, som berusat sig genom att intaga sådant medel, bör kunna fräntagas detsamma. Då fråga är om beslag av annat berusningsmedel än rusdrycker och öl är dock varsamhet i tillämpningen påkallad. Egendom, som kan antagas vara avsedd för vederbörandes legitima behov, bör således icke tagas i beslag.

Lagen bör följaktligen utformas på så sätt att den inbegriper såväl rusdrycker som annat berusningsmedel. Som nyss nämnts anser jag att även öl av klass II bör omfattas av lagen. Sådant öl hänföres visserligen icke till rusdryckerna men är ett berusningsmedel.

Lagen tar för närvarande sikte på sådana fall då någon beträdes med fylleri eller med skäl misstänkes för rattfylleri eller rattonykterhet. Enligt sin ordalydelse har lagen emellertid ej avseende på den situationen att någon uppträder berusad av annat än starka drycker och alltså ej är hemfallen till ansvar för vanligt fylleri men jämlikt 11 kap. 10 § andra stycket strafflagen väl till samma straff som för fylleri. Lagen är vidare så avfattad, att den ej heller torde vara tillämplig, då någon vid förande av motorfordon är så påverkad av annat berusningsmedel än starka drycker att han ej på ett betryggande sätt kan föra fordonet. Föraren är i dylikt fall underkastad samma ansvar som den vilken gör sig skyldig till rattfylleri. Dessa luckor synes böra utfyllas, så att lagen blir tillämplig i de åsyftade fallen.

Jämväl i ännu ett hänseende synes lagens tillämplighetsområde böra vidgas. Enligt 16 § andra stycket allmänna ordningsstadgan får rusdrycker ej förtäras vid offentlig tillställning, som äger rum inomhus eller utomhus inom inhägnat område, annat än i samband med tillåten utskänkning därav, såvida ej polismyndigheten av särskilda skäl medger det. Rusdrycker, som ej får förtäras vid tillställningen, må enligt stadgandet ej heller förvaras i lokalen eller på platsen. Överträdelse av nu angivna förbud är belagd med bötesstraff. Ordningsstadgan innehåller däremot ej någon bestämmelse enligt vilken det är möjligt att beslagtaga rusdrycker, som förvaras i strid med ifrågavarande bestämmelse. Detta synes vara en brist i lagstiftningen. Det bötesstraff, som utgör enda påföljden vid överträdelse av förbudet, torde ej vara tillräckligt för att effektivt upprätthålla detsamma. Tydligt är att effekten skulle bli avsevärt större om förbudet förknippades med en möjlighet att vid överträdelse förklara dryckerna förverkade. Jag

förordar därför att förevarande lagstiftning kompletteras med en föreskrift, som öppnar sådan möjlighet.

I 27 § stadgan för allmänna vårdanstalter för alkoholmissbrukare föreskrives bl. a. att, om till anstalten ankommande försändelse innehåller alkoholhaltig dryck, försändelsen skall omhändertagas av föreståndaren för anstalten. I ett remissyttrande har påpekats att denna bestämmelse ej utesluter möjligheten att föreståndaren kan nödgas utlämna sådan dryck till intagen i samband med dennes utskrivning från anstalten. Detta är naturligtvis en högst otillfredsställande ordning. Alkoholhaltiga drycker, som påträffas hos den som är intagen på vårdanstalt för alkoholmissbrukare, bör enligt min åsikt få omhändertagas av föreståndaren med befogenhet för denne att förfara med drycken som om densamma vore förverkad. Jämväl då någon som är hemfallen åt alkoholmissbruk icke är intagen på anstalt, kan det ur nykterhetsvårdssynpunkt vara befogat att alkoholhaltiga drycker får frångas honom. Så är framför allt fallet då alkoholmissbrukaren är underkastad föreskrift enligt lagen om nykterhetsvård om avhållsamhet från bruk av alkoholhaltiga drycker. I dylikt fall bör polisman äga rätt att omhändertaga drycken. Bestämmelser av nu angivet innehåll synes böra införas i lagen om nykterhetsvård.

Vad angår den inledningsvis behandlade frågan om åtalstidens längd i fall då egendom tagits i beslag enligt förverkandelagen delar jag den från flera håll framförda uppfattningen att viss tidsfrist ej bör gälla. Har beslag verkställts, bör åklagaren således icke vara bunden att anställa åtal inom viss tid. Detta innebär visserligen en avvikelse från bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken men överensstämmer å andra sidan med vad som gäller enligt rusdrycksförsäljningsförordningen (jfr 90 §). Det bör dock stadgas, att åtal skall väckas så snart ske kan.

Såsom förutsättning för att beslagtagna egendom skall kunna förklaras förverkad gäller enligt förverkandelagen, att den misstänkte ställs under åtal för brottet och att han befinnes skyldig. I sådana fall, då åklagaren anser sig böra i stället för instämmande till domstol ge den misstänkte straffföreläggande, kan det förelagda bötesstraffet förenas med föreläggande att godkänna jämväl förverkandepåföljd. Om däremot åtal icke anställes, äger åklagaren ej ge föreläggande, avseende enbart förverkande. Eftergives åtal, t. ex. på grund av stadgandet i 57 § lagen om nykterhetsvård, är åklagaren förhindrad att yrka förverkande av beslagtagna egendom eller att meddela straffföreläggande i denna del. Det synes lämpligt att möjlighet öppnas att i de fall, som med förevarande lag avses, egendom skall kunna förverkas även då åtal ej väckes. Efter förebild i 17 § 2 mom. lagen om straff för olovlig varuinförsel torde böra stadgas att, då åtal ej väckes, åklagaren äger meddela skriftligt förordnande att egendomen i sådant fall skall vara förverkad, såvida ej inom en månad efter delfäendet den från vilken egendomen tagits i beslag hos åklagaren anmäler missnöje. Om missnöje anmäles, skall åklagaren, om ej beslaget anses böra hävas, väcka talan vid domstol med yr-

kande om egendomens förverkande. Väckes ej talan inom en månad, sedan anmälan gjorts, skall beslaget gå åter.

Med de nu angivna avvikelserna torde i fråga om beslag böra hänvisas till vad som i allmänhet gäller om beslag i brottmål; bestämmelserna i 27 kap. rättegångsbalken blir därigenom i tillämpliga delar gällande.

De kompletteringar och jämkningar av förverkandelagen, som i det föregående förordats, är så omfattande, att det synes lämpligt att ersätta densamma med en helt ny lag i ämnet. I överensstämmelse med vad tidigare anförts torde i 1 § av lagen få upptagas bestämmelser, som dels anger vilken egendom som skall vara förverkad dels beskriver i vilka fall detta skall kunna ske. I 2 § bör stadgas vilka regler som skall gälla om beslag, och i en avslutande 3 § bör angivas, hur det skall förfaras med förverkad egendom.

Bestämmelser om rätt för anstaltsföreståndare och polisman att i vissa fall fråntaga alkoholmissbrukare alkoholhaltiga drycker kan lämpligen upptagas i en ny 63 § i lagen om nykterhetsvård; det stadgande med nämnda paragrafnummer som upptogs vid lagens tillkomst har utgått genom lag den 18 maj 1956 (nr 225).

Den nya lagstiftningen torde böra träda i kraft den 1 januari 1959.»

Lagrådet

I det till lagrådet remitterade förslaget till ny förverkandelag, rubricerad lag om förverkande i vissa fall av rusdrycker m. m., hade egendom, som skulle vara förverkad i samband med fylleriförseelse eller trafikbrott, betecknats såsom rusdrycker eller annat berusningsmedel, varmed åsyftades dels de drycker som i rusdrycksförsäljningsförordningen hänfördes till rusdrycker — sålunda förutom spritdrycker och vin även starköl — dels ock öl av klass II samt andra berusningsmedel än rusdrycker och öl. Lagrådet anmärkte att med den föreslagna lydelsen skulle vanligt öl hänföras till »annat berusningsmedel», vilket syntes mindre lämpligt med hänsyn till avfattningen av 11 kap. 10 § strafflagen och 4 § lagen om straff för vissa trafikbrott ävensom terminologin i lagen om nykterhetsvård. I sistnämnda lag användes uttrycket alkoholhaltiga drycker såsom gemensam beteckning för spritdrycker och vin samt maltdrycker av klass II och III. Lagrådet förordade att i förslaget användes samma beteckning och att förverkandet sålunda finge avse alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel. För det fall däremot som innefattade brott mot förbudet i ordningsstadgan att vid offentlig tillställning medföra rusdrycker skulle förverkanderegeln avse allenast rusdrycker. Ändringar i enlighet med det anförda förutsatte även en jämkning av lagförslagets rubrik.

Lagrådet uttalade vidare, under erinran att en straffbestämmelse rörande onykterhet vid förande av luftfartyg m. m. upptagits i 13 kap. 6 § luftfartslagen, att det syntes påkallat att alkoholhaltiga drycker och andra berusningsmedel kunde tagas i beslag och förklaras förverkade även i angivna

fall. Den omständigheten att luftfartslagen måhända ännu icke trätt i kraft den 1 januari 1959 — då den nu föreslagna lagen skulle träda i tillämpning — syntes icke böra utgöra hinder mot en sådan utvidgning.

I övrigt har lagrådet beträffande de föreliggande lagförslagen förordat vissa förtydliganden och förenklingar i författningstexten.

Vad lagrådet förordat har beaktats i propositionen.

Utskottet

Den genom propositionen föreslagna lagen om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. är avsedd att träda i stället för nu gällande lag om förverkande i vissa fall av spritdrycker och vin m. m. Det framlagda förslaget till ny lagstiftning i detta ämne innehåller flera betydelsefulla utvidgningar och ändringar i förhållande till gällande rätt. Sålunda skall enligt förslaget, i motsats till vad som nu gäller, även maltdrycker av klass II och klass III omfattas av möjligheten till beslag och förverkande. Vidare har tillämplighetsområdet vidgats till att avse förverkande, förutom vid alla former av brott mot 11 kap. 10 § strafflagen och 4 § lagen om straff för vissa trafikbrott, jämväl vid brott mot den i 13 kap. 6 § luftfartslagen upptagna straffbestämmelsen om onykterhet vid förande av luftfartyg m. m. samt vid överträdelse av det i allmänna ordningsstadgan meddelade förbudet att vid offentlig tillställning medföra rusdrycker. Genom förslaget öppnas också möjlighet att förverka egendom i sådana fall där åtal ej anställes, därvid prövningen skall ankomma på åklagaren med rätt för den misstänkte att i viss ordning anmäla missnöje. Den i gällande lag upptagna tidsfristen för åtal, vilken enligt vad som framgått av förberedelserna till detta lagstiftningsärende föranlett viss olägenhet i den praktiska tillämpningen, har föreslagits upphävd.

I propositionen föreslås även ett tillägg till lagen om nykterhetsvård, innebärande att alkoholhaltiga drycker får omhändertagas, om de påträffas hos person, som är underkastad föreskrift om avhållsamhet från bruk av sådana drycker, eller påträffas hos eller ankommer till någon som är intagen på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare.

Utskottet finner den genom propositionen föreslagna lagstiftningen ändamålsenlig och väl avvägd med hänsyn till nuvarande behov av möjligheter att inskrida med åtgärder mot innehavet av egendom som här avses. Vissa brister i den gällande ordningen har härigenom blivit avhjälpta samtidigt som en komplettering ägt rum med hänsyn till viss nytillkommen lagstiftning. Mot den ordningen att viss tidsfrist för åtal ej längre skall gälla synes icke kunna riktas någon erinran.

Enligt förslaget skall den nya lagstiftningen träda i kraft den 1 januari 1959. Eftersom emellertid ett starkt behov föreligger att bringa de nya reglerna i tillämpning snarast möjligt, vill utskottet föreslå att ikraftträdandet får äga rum redan den 1 juli 1958.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i de genom propositionen framlagda lagförslagen — måtte för sin del antaga dessa med den ändringen beträffande vart och ett av dem att de i bestämmelserna om ikraftträdandet intagna orden »den 1 januari 1959» utbytes mot orden »den 1 juli 1958».

Stockholm den 27 mars 1958

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Branting, Lindblom, Pef Olofsson, Franzén, Arvidson och Alexanderson; samt

från andra kammaren: herr Rylander, fru Boman, herrar Onsjö, Jacobsson i Sala, fru Löfqvist, herrar Ågren, Andersson i Storfors och fru Lidman-Frostenson.